

دچار خودفریبی در اخلاق شده‌ایم

یک پژوهشگر نهج‌البلاغه با تأکید بر اینکه انواع جنبه‌های اخلاق را می‌توان از نهج‌البلاغه استخراج کرد، گفت: دچار خودفریبی در اخلاق شده‌ایم و همه می‌گوییم اخلاق را بلد هستیم؛

یک پژوهشگر نهج‌البلاغه با تأکید بر اینکه انواع جنبه‌های اخلاق را می‌توان از نهج‌البلاغه استخراج کرد، گفت: دچار خودفریبی در اخلاق شده‌ایم و همه می‌گوییم اخلاق را بلد هستیم؛ عمل ما به کنار، حتی علم اخلاق را هم بلد نیستیم و این نشان می‌دهد به لحاظ علم اخلاق حرفی برای گفتن نداریم.

بخشعلی قنبری نهج‌البلاغه پژوهبه گزارش خبرنگار ایکن، درس گفتار «اخلاق اجتماعی در نهج‌البلاغه» به همت گروه مطالعات قرآنی خانه اندیشمندان علوم انسانی طی سه جلسه با تدریس بخشعلی قنبری، پژوهشگر نهج‌البلاغه، نویسنده کتاب «اخلاق کرامت در نهج‌البلاغه» و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی در خانه اندیشمندان علوم انسانی برگزار می‌شود.

در اولین جلسه از این درس گفتار، بخشعلی قنبری به تشریح دلایل انتخاب این موضوع و چرایی توجه به بحث اخلاق در نهج‌البلاغه پرداخت که مشروح آن را در ادامه می‌خوانید:

برای جلسه نخست اصطلاحی را با عنوان «ظرفیت وجودی» انتخاب کرده‌ام که آن را توضیح می‌دهم. البته قبل از آن باید بگویم که حقیقتاً اگر کسی نهج‌البلاغه را یک منبع اخلاقی بداند باور درستی است. نهج‌البلاغه به عنوان یک منبع اخلاقی اصیل و کلاسیک مدنظر است. آنچه از نهج‌البلاغه آموخته‌ایم بیشتر جنبه‌های سیاسی - اجتماعی و به ویژه سیاسی آن است؛ دلیل این مسئله نیز وقوع انقلاب اسلامی ایران است. وقتی انقلاب پیروز شد به این بخش بیشتر نیاز داشتیم و بخش سیاسی نهج‌البلاغه برجسته شد. این بخش به حدی برجسته شد که وقتی اسم نهج‌البلاغه آورده می‌شود بلافاصله منشور سیاسی به ذهن می‌رسد و اگر خیلی وارد حوزه‌های دیگر شویم مسئله عدالت اجتماعی در آن مطرح می‌شود.

با پررنگ شدن جنبه سیاسی نهج‌البلاغه، فضا برای توجه به سایر موضوعات تنگ شده و تصور کرده‌ایم نهج‌البلاغه در نامه ۵۳ (نامه به مالک اشتر) خلاصه شده است که جنبه سیاسی پررنگی دارد؛ اما جالب است بدانید در همین نامه ۵۳ نیز مباحث اخلاقی و فردی اثرگذاری وجود دارد.

در بخشی از این نامه حضرت علی(ع) می‌فرماید: ای مالک هرگز و هرگز از هیچ بخششی پشیمان نشو و هرگز و هرگز از هیچ انتقامی خوشحال نشو؛ ببینید این جنبه چقدر می‌تواند اثرگذار باشد. یعنی بخشش در حد اکثر و انتقام در حد صفر. بنابراین در نامه سیاسی هم مباحث اخلاقی اجتماعی مطرح می‌شود و به اعتقاد من مباحث اخلاقی اجتماعی این کتاب به مراتب بیشتر است.

اخلاق عرفانی اجتماعی در نهج‌البلاغه

در این سال‌ها بسته‌های اخلاقی مختلفی را از نهج‌البلاغه استخراج کرده‌ایم از جمله اخلاق حرفه‌ای، اخلاق هنجاری و اخلاق حداکثری که شامل اخلاق کرامت و شفقت است. البته انواع و اقسام اخلاق از این کتاب قابل استخراج است. حتی اخلاق اجتماعی نهج‌البلاغه انقدر گسترده است که وقتی وارد اخلاق حداکثری عرفانی می‌شویم بخش قابل توجه آن اخلاق عرفانی اجتماعی است، یعنی اخلاق حداکثری عرفانی در جامعه. از این جهت می‌توان اسم این کتاب را اخلاق گذاشت (اعم از فردی و اجتماعی و حداقلی و حداکثری) که همه این موارد در نهج‌البلاغه مطرح شده است.

مثلاً خطبه ۱۵۴ اخلاق کرامت و خطبه‌های ۱۹۳ و ۸۷ اخلاق حداکثری عرفان را مطرح می‌کند. در نامه ۴۵ نیز اخلاق شفقت مطرح شده است. اما متأسفانه از بسیاری مسائل غفلت کرده‌ایم که مباحث اخلاقی نهج‌البلاغه نیز بخشی از این غفلت هاست. اکنون برخی می‌گویند فیتله اخلاق در دنیا در حال پایین آمدن است؛ در فرایند نزول اخلاقی ما نیز از جامعه بشری عقب نیستیم و هم به عیان می‌بینیم و هم تحقیقات اندیشمندان نشان داده که اخلاق در حال نزول است. بنابراین امروزه اگر کار واجبی داشته باشیم که جامعه را به صلاح و رستگاری برساند، توجه به اخلاق است.

دچار خودفریبی در اخلاق شده‌ایم و همه می‌گوییم اخلاق را بلد هستیم. اما کافی است سوال اخلاقی از مخاطب بپرسید مثلاً سؤال کنید بردباری یعنی چه؟ افراد کمی می‌توانند تعریف درستی از بردباری ارائه دهند یعنی دانش اخلاق در بین ما برخلاف

تصور رایج وجود ندارد. عملمان به کنار، حتی علم اخلاق را هم بلد نیستیم و این نشان می دهد به لحاظ علم اخلاق حرفی برای گفتن نداریم.